

پیش‌ها و پانچ‌ها

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصوبه‌ها شیخ خیر الانبیا حفظه الله تعالی

موضوع:

۱. احکام؛ نمازهای واجب یومیه
۲. احکام؛ نماز جماعت
۳. احکام؛ نماز قضاء
۴. احکام؛ نمازهای مستحب

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش

نویسنده: صبا

آیا تغییر نیت در حین نماز جایز است، به این صورت که مثلاً در حین نماز عصر به نماز ظهر، یا در حین نماز اداء صبح به نماز قضاء صبح، یا در حین نماز جماعت به نماز فرادا، تغییر نیت دهیم؟

پاسخ

تاریخ: ۱۴۰۴/۷/۱۴

تغییر نیت در اثناء نماز، هشت صورت دارد:

۱. تغییر نیت از نماز واجب به نماز واجب دیگر؛ مانند تغییر نیت از نماز عصر به نماز ظهر و آن برای کسی که از روی فراموشی نیت کرده و در اثناء نماز به یاد آورده، جایز است؛ چراکه هر دو نماز، در حکم و قصد قربت یکسان هستند و تنها در عنوان اختلاف دارند که عدم اعتبار آن در نیت بعید نیست؛ با توجه به اینکه ظاهراً مقصود از نماز ظهر یا عصر، گزاردن چهار رکعت نماز برای خدا در وقت ظهر یا عصر است، نه اینکه عنوان ظهر یا عصر در ماهیت آن دخیل باشد و بر فرض دخالت نیز از روی فراموشی تغییر کرده است، نه از روی عمد و خداوند فرموده است: ﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾^۱؛ «خدایا! ما را مؤاخذه نکن اگر فراموش کردیم یا خطا کردیم»؛ همچنانکه فرموده است: ﴿ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ﴾^۲؛ «سپس پروردگارت برای کسانی که از روی جهالت کار بد انجام داده‌اند و پس از آن توبه و اصلاح کرده‌اند، پروردگارت پس از آن آمرزنده‌ای مهربان است» و این مقتضی صحت نماز کسی است که از روی فراموشی (جهالت) نیت کرده و پس از به یاد آوردن، اصلاح کرده است و گواه آن روایت زرارة است که می‌گوید: «قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنْ نَسِيتَ الظُّهْرَ حَتَّى صَلَّيْتَ الْعَصْرَ، فَذَكَرْتَهَا وَأَنْتَ فِي الصَّلَاةِ أَوْ بَعْدَ فَرَغِكَ، فَأَنْوِهَا الْأُولَى، ثُمَّ صَلِّ الْعَصْرَ،

۱. البقرة / ۲۸۶

۲. النحل / ۱۱۹

فَإِنَّمَا هِيَ أَرْبَعٌ مَكَانٍ أَرْبَعٌ... فَإِنْ كُنْتَ قَدْ صَلَّيْتَ الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ وَنَسِيتَ الْمَغْرِبَ، فَقُمْ فَصَلِّ الْمَغْرِبَ، وَإِنْ كُنْتَ ذَكَرْتَهَا وَقَدْ صَلَّيْتَ مِنَ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ رَكْعَتَيْنِ أَوْ قُمْتَ فِي الثَّلَاثَةِ، فَأَنُوهَا الْمَغْرِبَ، ثُمَّ سَلِّمْ، ثُمَّ قُمْ، فَصَلِّ الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ»^۱؛ «امام ابو جعفر باقر عليه السلام فرمود: اگر نماز ظهر را فراموش کردی، تا اینکه نماز عصر را شروع کردی، پس آن را در اثناء نماز یا بعد به یاد آوردی، آن را نماز ظهر نیت کن و سپس نماز عصر را به جای آور؛ چراکه آن چهار رکعت به جای چهار رکعت است... پس اگر نماز عشاء را گزاردی و نماز مغرب را فراموش کردی، برخیز و نماز مغرب را به جای آور و اگر آن را در حالی به یاد آوردی که دو رکعت از نماز عشاء را گزارده‌ای یا در رکعت سوم هستی، آن را نماز مغرب نیت کن و سلام بده، سپس برخیز و نماز عشاء را بگزار» و همچنین روایت حلبی که می‌گوید: «سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ رَجُلٍ أَمَّ قَوْمًا فِي الْعَصْرِ، فَذَكَرَ وَهُوَ يُصَلِّي أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ صَلَّيَ الْأُولَى، قَالَ: فَلْيَجْعَلْهَا الْأُولَى الَّتِي فَاتَتْهُ، وَلْيَسْتَأْنِفْ بَعْدَ صَلَاةِ الْعَصْرِ، وَقَدْ مَضَى الْقَوْمُ بِصَلَاتِهِمْ»^۲؛ «از امام جعفر صادق علیه السلام درباره‌ی مردی پرسیدم که گروهی را در نماز عصر امامت می‌کند، پس در اثناء نماز به یاد می‌آورد که نماز ظهر را نگزارده است، فرمود: در این صورت، باید آن را نماز ظهری که از او فوت شده است قرار دهد و پس از آن نماز عصر را بگزارد و نماز گروه صحیح است» و همچنین روایت عبد الرحمن بن ابی عبد الله که می‌گوید: «سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ رَجُلٍ نَسِيَ صَلَاةً حَتَّى دَخَلَ وَقْتُ صَلَاةٍ أُخْرَى، فَقَالَ: إِذَا نَسِيَ الصَّلَاةَ أَوْ نَامَ عَنْهَا صَلَّى حِينَ يَذْكُرُهَا، فَإِنْ ذَكَرَهَا وَهُوَ فِي صَلَاةٍ بَدَأَ بِالَّتِي نَسِيَ... فَإِنْ كَانَ صَلَّى الْعَتَمَةَ وَحْدَهُ، فَصَلَّى مِنْهَا رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ ذَكَرَ أَنَّهُ نَسِيَ الْمَغْرِبَ، أَتَمَّهَا بِرَكْعَةٍ، فَتَكُونُ صَلَاةُ الْمَغْرِبِ ثَلَاثَ رَكْعَاتٍ، ثُمَّ يُصَلِّي الْعَتَمَةَ بَعْدَ ذَلِكَ»^۳؛ «از امام جعفر صادق علیه السلام درباره‌ی مردی پرسیدم که نمازی را فراموش کرده، تا اینکه وقت نماز دیگر رسیده است، پس فرمود: هرگاه نمازی را فراموش کرد یا در وقت آن خوابش برد، هر زمان که آن را به یاد آورد، به جا آورد، پس اگر آن را در اثناء نمازی دیگر به یاد آورد، اول آن را که فراموش کرده است به جا آورد... پس اگر نماز عشاء را به جای می‌آورد و دو رکعت از آن را گزارده و سپس به یاد آورده که نماز مغرب را نگزارده است، یک رکعت دیگر بگزارد تا سه رکعت نماز مغرب کامل شود و پس از آن نماز عشاء را بگزارد» و همچنین روایت حسن بن زیاد صیقل که می‌گوید: «سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ رَجُلٍ نَسِيَ الْأُولَى حَتَّى صَلَّى رَكْعَتَيْنِ مِنَ الْعَصْرِ، قَالَ: فَلْيَجْعَلْهَا الْأُولَى، وَلْيَسْتَأْنِفِ الْعَصْرَ»^۴؛

۱. الکافی للکلینی، ج ۳، ص ۲۹۱؛ تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۳، ص ۱۵۸
 ۲. الکافی للکلینی، ج ۳، ص ۲۹۴؛ تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۲، ص ۱۹۷
 ۳. الکافی للکلینی، ج ۳، ص ۲۹۳؛ تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۲، ص ۲۶۹
 ۴. تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۲، ص ۲۷۰

«از امام جعفر صادق علیه السلام درباره‌ی مردی پرسیدم که نماز ظهر را فراموش کرده تا اینکه دو رکعت از نماز عصر را به جای آورده است، فرمود: پس باید آن را نماز ظهر قرار دهد و نماز عصر را از اوّل بگذارد». با این حال، بیشتر فقیهان برآنند که این کار جایز نیست؛ چراکه در آن، بخشی از هر دو نماز با نیت نمازی دیگر گزارده می‌شود و این یعنی هیچ یک از دو نماز به شکل کامل گزارده نمی‌شود و با این حساب، هر دو نماز باطل است و باید از نو نماز گزارده شود، ولی این استدلال در خصوص عمد صادق است، نه در خصوص سهو؛ زیرا قاعده آن است که سهو موجب بطلان عمل نمی‌شود، مگر با دلیلی خاص، در حالی که دلیلی خاص درباره‌ی چنین سهوی نرسیده است.

۲. تغییر نیت از نماز اداء به نماز قضاء و آن به تغییر نیت از نماز واجب به نماز واجب دیگر برمی‌گردد که هرگاه ناشی از فراموشی باشد، اشکالی ندارد؛ چنانکه در روایت زرارة از امام ابو جعفر باقر علیه السلام آمده است: «وَإِنْ كُنْتَ قَدْ ذَكَرْتَ أَنَّكَ لَمْ تُصَلِّ الْعَصْرَ حَتَّى دَخَلَ وَقْتُ الْمَغْرِبِ وَلَمْ تَخَفْ فَوْتَهَا، فَصَلِّ الْعَصْرَ، ثُمَّ صَلِّ الْمَغْرِبَ، وَإِنْ كُنْتَ قَدْ صَلَّيْتَ الْمَغْرِبَ، فَقُمْ فَصَلِّ الْعَصْرَ، وَإِنْ كُنْتَ قَدْ صَلَّيْتَ مِنَ الْمَغْرِبِ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ ذَكَرْتَ الْعَصْرَ، فَأَنْوِهَا الْعَصْرَ، ثُمَّ قُمْ فَأَتِمَّهَا رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلِّمْ، ثُمَّ تُصَلِّي الْمَغْرِبَ... وَإِنْ كُنْتَ قَدْ نَسِيتَ الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ حَتَّى صَلَّيْتَ الْفَجْرَ، فَصَلِّ الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ، وَإِنْ كُنْتَ ذَكَرْتَهَا وَأَنْتَ فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى أَوْ فِي الثَّانِيَةِ مِنَ الْغَدَاةِ، فَأَنْوِهَا الْعِشَاءَ، ثُمَّ قُمْ فَصَلِّ الْغَدَاةَ»؛ «و اگر به یاد آوردی که نماز عصر را نگزارده‌ای تا اینکه وقت نماز مغرب رسید، در صورتی که از فوت شدن نماز مغرب نمی‌ترسیدی، اوّل نماز عصر و سپس نماز مغرب را به جای آور و اگر دو رکعت از نماز مغرب را گزارده بودی و آن گاه نماز عصر را به یاد آوردی، آن را نماز عصر نیت کن و دو رکعت دیگر بگذار و سلام بده و سپس نماز مغرب را به جای آور... و اگر نماز عشاء را فراموش کردی تا اینکه وقت نماز صبح رسید، پس اوّل نماز عشاء را بگذار و اگر آن را در حالی به یاد آوردی که در رکعت اوّل یا دوم نماز صبح بودی، پس آن را نماز عشاء نیت کن و سپس برخیز و نماز صبح را بگذار». با این حال، اولی آن است که از این کار خودداری شود؛ چراکه وقت نماز قضاء واسع است و می‌تواند بعد از نماز اداء گزارده شود و از این رو، نیازی به تغییر نیت از نماز اداء به نماز قضاء نیست، مگر هنگامی که نماز اداء قبل از وقت گزارده شده است؛ چراکه در این هنگام می‌توان آن را نماز قضاء قرار داد تا باطل نشود.

۳. تغییر نیت از نماز قضاء به نماز اداء و آن نیز به تغییر نیت از نماز واجب به نماز واجب دیگر برمی‌گردد که هرگاه ناشی از فراموشی باشد، اشکالی ندارد، ولی بهتر است که از آن نیز خودداری شود؛

۱. الکافی للکلینی، ج ۳، ص ۲۹۲؛ تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۳، ص ۱۵۹

چراکه ضرورتی ندارد، مگر هنگامی که وقت نماز اداء تنگ است؛ چراکه در این هنگام باید نیت را تغییر داد تا نماز اداء فوت نشود.

۴. تغییر نیت از نماز واجب به نماز مستحب و آن در صورتی جایز است که وجهی شرعی داشته باشد؛ مانند رسیدن به نماز جماعت برای کسی که به فرادا نماز می‌گزارد و می‌ترسد که اگر نماز واجب را ادامه دهد، به نماز جماعت نرسد؛ چنانکه در روایت سلیمان بن خالد آمده است: «سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ رَجُلٍ دَخَلَ الْمَسْجِدَ وَافْتَتَحَ الصَّلَاةَ، فَبَيْنَا هُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي إِذَا أَدَّنَ الْمُؤَذِّنُ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ، قَالَ: فَلْيُصَلِّ رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ لِيَسْتَأْنِفِ الصَّلَاةَ مَعَ الْإِمَامِ، وَلْيَكُنِ الرَّكْعَتَانِ تَطَوُّعًا»؛^۱ «از امام جعفر صادق علیه السلام درباره‌ی کسی پرسیدم که به مسجد آمده و نماز را شروع کرده، پس در حالی که به نماز ایستاده است، ناگهان مؤذن اذان و اقامه می‌گوید، فرمود: دو رکعت بگزارد و نماز را با امام از سر بگیرد و دو رکعتی که گزارده است نافله باشد» و در روایت سماعة آمده است: «سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ كَانَ يُصَلِّي، فَخَرَجَ الْإِمَامُ وَقَدْ صَلَّى الرَّجُلُ رَكْعَةً مِنْ صَلَاةٍ فَرِيضَةٍ، فَقَالَ: إِنْ كَانَ إِمَامًا عَدَلًا فَلْيُصَلِّ أُخْرَى، وَيُنْصَرَفْ وَيَجْعَلُهُمَا تَطَوُّعًا، وَلْيَدْخُلْ مَعَ الْإِمَامِ فِي صَلَاتِهِ»؛^۲ «از او درباره‌ی کسی پرسیدم که در حال نماز است، پس امام جماعت از راه می‌رسد، در حالی که او یک رکعت از نماز واجب را گزارده است، فرمود: اگر امام جماعت عادل است، یک رکعت دیگر بگزارد و سلام دهد و آن را نماز مستحب قرار دهد و به نماز جماعت ملحق شود».

۵. تغییر نیت از نماز مستحب به نماز واجب و آن مطلقاً جایز نیست؛ چراکه نماز مستحب کفو نماز واجب محسوب نمی‌شود و نمی‌تواند کلاً یا جزئاً از آن کفایت کند و با این حساب، کسی که نماز مستحب می‌گزارد، باید آن را به پایان برساند و سپس نماز واجب را آغاز کند.

۶. تغییر نیت از نماز مستحب به نماز مستحب دیگر و آن جایز است؛ چراکه از تغییر نیت از نماز واجب به نماز واجب دیگر آسان‌تر است و به طریق اولی جایز محسوب می‌شود.

۷. تغییر نیت از نماز جماعت به نماز فرادا و آن برای کسی جایز است که ادامه‌ی نماز جماعت برایش ممکن نیست، یا عسر و حرج دارد؛ مانند کسی که دیر به جماعت رسیده و بخشی از نماز آن‌ها را از دست داده و ناگزیر است تتمه‌ی نماز خود را به فرادا بگزارد، یا کسی که کار مهمی دارد و می‌ترسد اگر به نماز جماعت ادامه دهد، از کارش بازماند و متضرر شود. گواه اولی روایت مشهوری است که در آن آمده است: «كَانَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ وَقَدْ صَلَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا مِنْ صَلَاتِهِ سَأَلَ،

۱. الکافی للکلینی، ج ۳، ص ۳۷۹؛ تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۳، ص ۲۷۴

۲. الکافی للکلینی، ج ۳، ص ۳۸۰؛ تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۳، ص ۵۱

فَإِذَا أَخْبَرَ كَمْ سَبَقَ صَلَّى الَّذِي سَبَقَ، ثُمَّ دَخَلَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فِي صَلَاتِهِ، فَأَتَى ابْنُ مَسْعُودٍ -أَوْ مُعَاذٌ-، فَدَخَلَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فِي صَلَاتِهِ وَلَمْ يَسْأَلْ، فَلَمَّا صَلَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ قَامَ فَقَضَى مَا بَقِيَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ ابْنَ مَسْعُودٍ -أَوْ مُعَاذًا- قَدْ سَنَّ لَكُمْ سُنَّةً، فَاتَّبِعُوهَا»^۱؛ «هرگاه کسی می آمد، در حالی که پیامبر بخشی از نمازش را گزارده بود، سؤال می کرد، پس چون خبر داده می شد که چقدر عقب است، مقداری از نماز که عقب است را می گزارد و سپس به نماز پیامبر می پیوست، پس روزی ابن مسعود یا معاذ آمد و بدون آنکه سؤال کند به نماز پیامبر پیوست، پس چون نماز پیامبر تمام شد، برخاست و باقی نمازش را (به فرادا) گزارد، پس پیامبر فرمود: ابن مسعود یا معاذ برایتان سنتی گذاشت، پس از آن پیروی کنید» و گواه دومی روایت مشهوری است که در آن آمده است: «كَانَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ يَوْمَ قَوْمِهِ، فَدَخَلَ رَجُلٌ وَهُوَ يُرِيدُ أَنْ يَسْقِيَ نَحْلَهُ، فَدَخَلَ الْمَسْجِدَ لِيُصَلِّيَ مَعَ الْقَوْمِ، فَلَمَّا رَأَى مُعَاذًا طَوَّلَ، تَجَوَّزَ فِي صَلَاتِهِ وَلَحِقَ بِنَحْلِهِ يَسْقِيهِ، فَلَمَّا قَضَى مُعَاذُ الصَّلَاةَ، أَخْبَرَ بِذَلِكَ، فَقَالَ: إِنَّهُ لَمُنَافِقٌ! فَجَاءَ الرَّجُلُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ وَمُعَاذٌ عِنْدَهُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا أَصْحَابُ نَوَاصِحٍ نَعْمَلُ بِأَيْدِينَا، وَإِنِّي أَرَدْتُ أَنْ أَسْقِيَ نَحْلًا لِي، فَدَخَلْتُ الْمَسْجِدَ لِأُصَلِّيَ مَعَ الْقَوْمِ، فَلَمَّا طَوَّلَ مُعَاذٌ، تَجَوَّزْتُ فِي صَلَاتِي وَلَحِقْتُ بِنَحْلِي أَسْقِيهِ، فَرَعَمَ أَنِّي مُنَافِقٌ، فَأَقْبَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ عَلَى مُعَاذٍ فَقَالَ: أَفْتَأَنْ أَنتَ؟ أَفْتَأَنْ أَنتَ؟! لَا تُطَوِّلْ بِهِمْ»^۲؛ «روزی معاذ بن جبل قوم خود را نماز می داد، پس مردی که می خواست نخلستان خود را آبیاری کند وارد مسجد شد تا با آن ها نماز بگزارد، پس چون دید که معاذ خیلی طول می دهد، نمازش را سریع تر گزارد و به نخلستانش رفت تا آن را آبیاری کند، پس چون معاذ از نماز فارغ شد به او خبر دادند، پس گفت: حتماً او منافق است! پس مرد به نزد پیامبر آمد، در حالی که معاذ نزد آن حضرت بود، پس گفت: ای رسول خدا! ما شتران آبکش داریم و با دستان خود کار می کنیم و من می خواستم که نخلستانم را آبیاری کنم، پس به مسجد آمدم تا با جماعت نماز بگزارم، پس وقتی معاذ طول داد، من نمازم را سریع تر خواندم و به نخلستانم رفتم، پس پنداشت که من منافق هستم! پس پیامبر به معاذ رو کرد و فرمود: آیا تو به فتنه می اندازی؟! آیا تو به فتنه می اندازی؟! نماز را برایشان طول نده» و به آن مرد نفرمود که نمازش را اعاده کند.

۱. سیره ابن إسحاق، ص ۲۹۸؛ السنن المأثورة للشافعي، ص ۱۵۴؛ مصنف عبد الرزاق، ج ۲، ص ۲۲۹؛ مسند أحمد، ج ۳۶، ص ۳۶۲؛ سنن أبي داود، ج ۱، ص ۱۳۸؛ المسند للشاشي، ج ۳، ص ۲۵۷؛ المعجم الكبير للطبراني، ج ۸، ص ۲۱۰
 ۲. مسند أحمد، ج ۱۹، ص ۴۳؛ صحيح البخاري، ج ۱، ص ۱۴۱؛ صحيح مسلم، ج ۲، ص ۴۱؛ سنن أبي داود، ج ۱، ص ۲۱۰؛ مسند البزار، ج ۱۳، ص ۵۸؛ السنن الكبرى للنسائي، ج ۱۰، ص ۳۳۶

۸. تغییر نیت از نماز فرادا به نماز جماعت و آن برای کسی جایز است که در اثناء نماز فرادا، کسی به او ملحق می‌شود و اقتدا می‌کند؛ چنانکه در روایت ابن عباس آمده است: «جِئْتُ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي، فَقُمْتُ عَنْ يَسَارِهِ، فَأَقَامَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ عَنْ يَمِينِهِ»^۱؛ «به نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آمدم، در حالی که نماز می‌گزارد، پس در سمت چپ او (به نماز) ایستادم، پس رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم من را در سمت راستش قرار داد»، ولی کسی که در اثناء نماز فرادا، جماعتی می‌یابد، باید نیت نماز مستحب کند و سلام دهد و به جماعت ملحق شود، چنانکه در صورت چهارم بیان شد، نه اینکه نیت خود را از فرادا به جماعت بگرداند، اگرچه جواز آن در صورت متصل بودن به جماعت بعید نیست.

بایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مخصوص رهبری جلال‌الدین
مجلس شورای اسلامی ایران

۱. مسند أبي داود الطيالسي، ج ۴، ص ۳۴۶؛ مصنف عبد الرزاق، ج ۲، ص ۴۰۶؛ مسند ابن الجعد، ص ۴۲؛ مصنف ابن أبي شيبة، ج ۱، ص ۴۲۸؛ مسند أحمد، ج ۳، ص ۳۴۲؛ مسند الدارمي، ج ۲، ص ۷۹۷؛ صحيح البخاري، ج ۱، ص ۱۴۱؛ صحيح مسلم، ج ۲، ص ۱۷۸؛ سنن ابن ماجه، ج ۱، ص ۳۱۲؛ سنن أبي داود، ج ۲، ص ۴۵؛ سنن الترمذي، ج ۱، ص ۲۷۱؛ سنن النسائي، ج ۱، ص ۲۱۵.